

SUMMARY

V. Voloshyna. Theoretical analysis of psychological preparation of future psychologist to training activity.

In the article we analyze positions of foreign and domestic psychologists according to the problem of psychological preparation of future psychologist to training activity. And we approve that to achieve that aim it is necessary to use science-methodical approach.

Key word's: psychological competence, psychological preparation, psychological culture, psychological readiness, training activities, psychologist trainer.

УДК 376.36

Л. С. Журавльова, Ю. М. Шевченко
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО УСПІШНОГО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

У статті розкрито особливості підготовки дитини до успішного навчання в школі як одного із аспектів інформаційної компетентності майбутнього фахівця. Розглянуто рівні готовності дитини до школи та основні психофізіологічні компоненти.

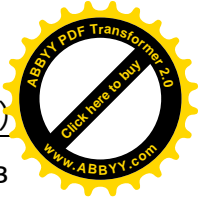
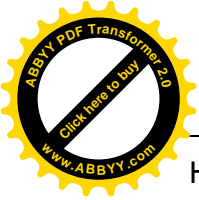
Ключові слова: компетентність, дитина дошкільного віку, психофізіологічна готовність до навчання, психологічні компоненти готовності.

Постановка проблеми. Проблема ефективності підготовки майбутніх фахівців в умовах розвитку освітнього середовища в контексті Болонського процесу набуває особливої актуальності з появою нових вимог, що пред'являються до вищого навчального закладу ринком освітніх послуг та ринком праці.

Сьогодні в центрі уваги ініціаторів і учасників Болонського процесу знаходиться європейська вища освіта, головне змістовне завдання якої полягає у збереженні та забезпеченні необхідної якості професійної підготовки фахівця й пошуку механізмів його підвищення.

Відповідно, основоположним завданням перед ВПНЗ стає створення механізмів, що забезпечують якість освітніх послуг. Актуальність проблеми обумовлена питанням формування системи забезпечення якості професійної підготовки.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемі загальних питань компетентностей у професійній освіті присвячено багато праць таких учених, як Н. Бібік, І. Єрмаков, О. Овчарук, О. Савченко тощо; деякі аспекти компетентностей особистості у психолого-педагогічній науці та професійній педагогіці розглянуті у працях К. Абдульханової-Славської, О. Бодальова, А. Деркач, С. Смірнова, Ю. Фокіна; багато досліджень (Л. Божович, Л. Венгер, Л. Виготський, В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Журова, О. Запорожець, Ф. Сохін та інші) присвячено проблемі підготовки дитини до навчання у школі.

Недостатньо уваги приділялось вивченню інформаційної компетенції студентів про особливості підготовки дитини до успішного навчання у школі.

Мета статті – сформувати інформаційну компетенцію студентів про особливості підготовки дитини до успішного навчання у школі.

Виклад основного матеріалу. «Компетенція» розглядається як добра обізнаність із чим-небудь; «компетентний» – який має достатні знання в якій-небудь галузі, добре обізнаний, тямущий [7, 305]. В інших джерелах «компетентність» тлумачиться, по-перше, як володіння компетенцією; по-друге, як володіння знаннями, що дозволяють стверджувати про щось. «Компетенція» – коло питань, в яких ця особистість обізнана і володіє знаннями, досвідом [8]. Поняття «компетентний» тлумачиться як: 1) той, хто володіє компетенцією; 2) знаючий, обізнаний у певній галузі [1, 247].

Стосовно нашого дослідження ми можемо узагальнити, що компетенція – це інтеграційна цілісність знань, умінь і навичок майбутнього фахівця дошкільної освіти, які забезпечують професійну діяльність та здатність реалізовувати їх для підготовки дитини до школи.

У дошкільній педагогіці та педагогіці початкової школи підготовка дитини до школи визначається як організований, цілеспрямований процес засвоєння дитиною, як суб'єктом, нових знань, умінь та навичок за допомогою дорослих чи самостійно; складне утворення, структура якого включає загальну та спеціальну підготовку до школи й охоплює всі сфери діяльності дитини [4].

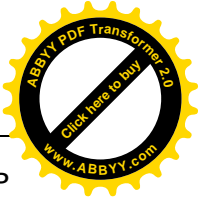
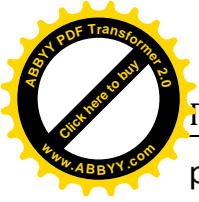
Поняття «готовність» у науково-методичній літературі розглядається як інтегрований результат загальної і спеціальної підготовки до школи, сукупність особливостей дитини, що забезпечує успішний перехід до систематичного шкільного навчання: тривалий чи короткочасний психічний стан готовності організму до пізнавальної діяльності, пізнавальна активність особистості внаслідок впливу середовища і виховання на внутрішні сили, що зумовлює здатність дитини до оволодіння змістом конкретної діяльності [6; 9].

У зв'язку з цим виникає необхідність визначити напрями цієї підготовки, що забезпечать достатній рівень сформованості успішної готовності дитини до школи.

Готовність дитини до школи розглядають на трьох рівнях: перший – морфофункціональний (фізичний розвиток, резистентність, нейродинамічні властивості, розвиток мовлення, м'язів, працездатність); другий – розумова готовність (сприймання, пам'ять, мислення, уява); третій – особистісна готовність (відношення до школи, навчально-пізнавальної діяльності, однолітків і дорослих, уміння будувати взаємини, засвоювати і реалізовувати етичні норми).

Від визначення суті проблеми психофізіологічної готовності дитини до школи, показників готовності залежить визначення цілей і змісту навчання та виховання в дошкільних закладах, а також успішність подальшого розвитку і навчання дітей у школі.

Дитинство – це період активного фізичного, психічного і соціального

розвитку дитини. У психофізіології основними критеріями періодизації слугують морфологічні і функціональні зміни, що відбуваються в організмі. Розвиток дитини – це комплексний процес змін, що включає зростання і фізичний розвиток всіх органів і систем організму, зокрема мозку, розвиток пізнавальних функцій – уваги, сприйняття, мовлення, пам'яті, мислення, моторних і сенсорних функцій, а також психічний (особистісний) розвиток і соціокультурний розвиток.

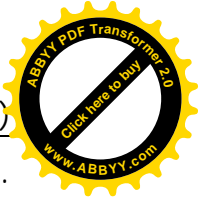
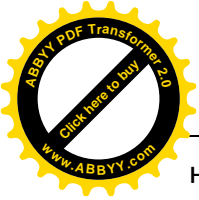
Існує багато теорій фізичного і психічного розвитку дитини, але одну з ключових проблем теорії розвитку – співвідношення і зв'язок розвитку з навчанням і вихованням – навряд чи можна вважати остаточно вирішеною. Існують різні підходи до цього питання. Згідно з одним – розвиток дитини йде незалежно від виховання і навчання, згідно з другим – це результат виховання і навчання, тобто розвиток йде тільки під впливом виховання і навчання. Проте дитина – не пасивний учасник процесу навчання, а навчання і виховання досягають результату у процесі умілого спрямування діяльності дитини, тобто процес навчання є умовою нормального її розвитку. Вирішення цих питань представляє не тільки і не стільки теоретичний інтерес, а й має велике практичне значення для майбутніх фахівців. Воно дозволяє зрозуміти, чому, коли і як можна і потрібно вчити дітей, як будувати навчальний процес.

Під психологічною готовністю до шкільного навчання розуміється необхідний і достатній рівень психічного розвитку дитини для освоєння шкільної навчальної програми в умовах навчання в колективі однолітків. Психологічна готовність дитини до шкільного навчання – це одна з найважливіших підсумків психологічного розвитку в період дошкільного дитинства [5, 25].

Необхідний і достатній рівень актуального розвитку повинен бути таким, щоб програма навчання потрапляла в «зону найближчого розвитку» дитини. «Зона найближчого розвитку» визначається тим, чого дитина може досягти в співпраці з дорослим. Співробітництво при цьому розуміється дуже широко: від уточнюючого питання до прямого розв'язання задачі [5, 26] Якщо актуальний рівень психічного розвитку дитини такий, що його «зона найближчого розвитку» нижче тієї, яка потрібна для засвоєння навчальної програми у школі, то дитина вважається психологічно неготовою до шкільного навчання, так як в результаті невідповідності її «зони найближчого розвитку» необхідної вона не може засвоїти програмний матеріал і відразу потрапляє в розряд учнів, які відстають.

Л. І. Божович виділяла кілька параметрів психічного розвитку дитини, що найбільш істотно впливають на успішність навчання у школі: певний рівень мотиваційного розвитку дитини, що включає пізнавальні і соціальні мотиви навчання, достатній розвиток довільної поведінки й інтелектуальної сфери. Найбільш важливим визнавався мотиваційний план.

Дитина, яка готова до школи, хоче зайняти певну позицію в суспільстві, а саме позицію, що відкриває доступ у дорослий світ (соціальний мотив навчання). Поєднання цих двох потреб сприяє виникненню нового ставлення дитини до

навколишнього середовища, названого «внутрішньою позицією школяра» [1, 7]. Цьому новоутворенню Л. І. Божович надавала дуже велике значення, вважаючи, що «внутрішня позиція школяра» може виступати як критерій готовності до шкільного навчання. Необхідно зазначити, що саме школа є ланкою, що пов'язує дитинство і дорослість. Діти, досягаючи шкільного віку, розуміють, що школа відкриває їм доступ у доросле життя. Звідси й з'являється бажання вчитися. «Внутрішня позиція школяра», що виникає на рубежі дошкільного та молодшого шкільного віку, дозволяє дитині включитися в навчальний процес як суб'єкту діяльності, що виражається у свідомому формуванні і виконанні намірів і цілей, або, іншими словами, довільній поведінці учня.

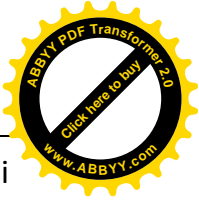
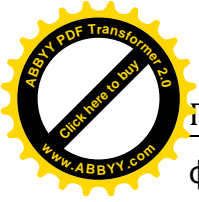
Особистісна готовність до школи включає також певне ставлення до себе. Продуктивна навчальна діяльність припускає адекватне відношення дитини до своїх здібностей, результатів роботи, поведінки, тобто певний рівень розвитку самосвідомості. Особистісну готовність дитини до школи визначають за її поведінкою на групових заняттях і під час бесіди з психологом. Існують і спеціально розроблені плани бесіди, що виявляє позицію школяра [3, 112], і особливі експериментальні прийоми. Визначаючи особистісну готовність дитини до школи необхідно виявити і специфіку розвитку сфери продуктивності. Продуктивність поведінки дитини виявляється при виконанні вимог, конкретних правил, що задаються вчителем, при роботі за зразком.

При вивченні інтелектуального компоненту психологічної готовності до школи акцент робиться не на суму засвоєних дитиною знань, хоча це теж важливий чинник, а на рівень розвитку інтелектуальних процесів. Під інтелектуальною зрілістю розуміють диференційоване сприймання (перцептивна зрілість), що включає виділення фігури з фону; концентрацію уваги; аналітичне мислення, що виражається в здатності збагнення основних зв'язків між явищами; можливість логічного запам'ятовування; уміння відтворювати зразок, а також розвиток тонких рухів руки і сенсомоторну координацію.

Отже, дитина повинна уміти виділяти істотне в навколишній дійсності, уміти порівнювати, бачити схоже і відмінне; вона повинна навчитися міркувати, знаходити причини явищ, робити висновки [1, 210].

Величезну роль у розвитку дитини має спілкування. Виділяється три сфери: ставлення до дорослого, до однолітка і до самого себе, рівень розвитку яких визначається ступенем готовності до школи і певним чином співвідноситься з основними структурними компонентами навчальної діяльності (Е. Кравцова, 1991) [5].

Мовлення тісно пов'язане з інтелектом і відображає як загальний розвиток дитини, так і рівень його логічного мислення. Відповідно до положень «Концепції мовленнєвої підготовки дітей до шкільного навчання» зміст мовленнєвої готовності визначається таким рівнем усного мовлення, який би забезпечив якісне засвоєння шкільної інформації, що подається у вербальній

формі: сформованість практичних дій та операцій з мовними знаками, які зумовлюють володіння письмом та читанням, та оволодіння знаннями з мови як шкільного предмета. Передумовою засвоєння письма та читання є:

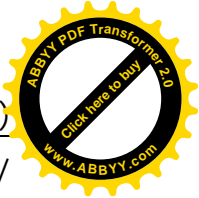
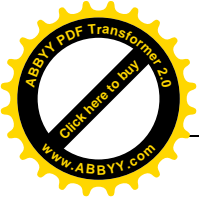
- розуміння й утримання в пам'яті мовних інструкцій, розуміння й співвіднесення почутої інформації з відповідним малюнком;
- сформованість фонетико-фонематичних процесів на такому рівні, коли дитина може розрізнати та усвідомлювати окремі звуки мовлення серед мовного потоку, правильно артикулює звуки у власному мовленні;
- сформованість зв'язного мовлення на такому рівні, коли дитина засвоює граматичні конструкції речень, прийоми словотворення та словозмінення за аналогією, використовуючи свій власний мовний досвід;
- удосконалене внутрішнє мовлення, яке має виконувати функцію планування;
- достатній рівень сформованості просторових відношень для засвоєння знаків як елементів літер та цифр (друкованих і писаних);
- розвинена дрібна моторика рук та координованість рухів.

На підставі виділених параметрів створюються тести визначення шкільної зрілості [5, 27].

Висновки. Психофізіологічною готовністю можна вважати зрілість дитини у фізіологічному та соціальному відношеннях, вона повинна досягти певного рівня розумового та емоційно-вольового розвитку. Дитина має володіти мисленнєвими операціями – вмiти узагальнювати та диференціювати предмети та явища оточуючого світу, вмiти планувати свою діяльність та здійснювати самоконтроль. Важливий розвиток шкільної мотивації, здібностей до саморегуляції поведінки та прояву вольових зусиль поставлених завдань. Не менш важливі навички мовленнєвого спілкування, а також розвинена дрібна моторика рук та зоро-рухова координація. Отже, «готовність дитини до школи» є підґрунтям до успішного навчання дитини у школі, комплексним багатогранним поняттям, яке потребує подальшої розробки курсу з інтегрованим підходом підготовки дітей до успішного навчання у школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – СПб. : Питер, 2009. – 400 с.
2. Венгер А. Л. Готов ли ваш ребенок к школе / А. Л. Венгер, Л. А. Венгер. – М. : Педагогика, 1994. – 192 с.
3. Гуткина Н. И. Психологическая готовность к школе. / Н. И. Гуткина. – М. : Просвещение, 1993. – 140с.
4. Дошкольная педагогика : учебн. пособ. [для студентов пед. институтов] // Под ред. Логиновой В. И., Саморуковой П. Г. – [2-е изд., испр. и доп.]. — М. : Просвещение, 1988. — 270 с.
5. Кравцова Е. Е. Психологические проблемы готовности детей к обучению в школе. / Е. Е. Кравцова. – М. : Педагогика, 2001. – М. : Педагогика, 1991. – 150 с.

6. Савченко О. Новий етап розвитку 4-річної початкової школи / Савченко О. // Дошкільне виховання. – 2001. – № 1. – С. 6–10.
7. Словарь иностранных слов – [18 изд., испр.] — М., 1989. – 247 с.
8. Словник лінгвістичних термінів / [уклад. Е. В. Коротевиц, Н. С. Родзевич]: – К. : АПН УРСР, 1957. — 236 с.
9. Фіцула М. Педагогіка : навч. посіб. / Фіцула М. – К. : Академія, 2000. – 544 с.

РЕЗЮМЕ

Л. С. Журавлева, Ю. М. Шевченко. Информационная компетентность студентов относительно подготовки ребенка к успешной учебе в школе.

В статье раскрыты особенности подготовки ребенка к успешному обучению в школе как одного из аспектов информационной компетентности будущего специалиста. Рассмотрены уровни готовности ребенка к школе и основные психофизиологические компоненты.

Ключевые слова: компетентность, ребенок дошкольного возраста, психофизиологическая готовность к обучению, психологические компоненты готовности.

SUMMARY

L. Zhuravleva, J. Shevchenko. The information competence of the students concerning preparation children to the successful study at school.

In the article the features of preparation of the child to school as one of aspects of the competence of the future experts are presented. There the levels of readiness of the child to school and the cores psycho-physiological components are considered.

Key words: the competence, the child of preschool age, psycho-physiological readiness to the studying, psychological components of the readiness.

УДК 378

В. М. Ільїна

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

СУТНІСТЬ СЕРЕДОВИЩА ЯК ПЕДАГОГІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

У статті досліджено сутність середовища як наукової категорії, а саме: визначено поняття «середовище» з точки зору філософії, психології; особливу увагу звернено на педагогічний підхід у розумінні середовища як багатофакторного і складного явища; виділено ознаки, функції, види освітнього середовища; розглянуто значення середовища у процесі розвитку особи.

Ключові слова: середовище, освітнє середовище, навколишнє середовище, шкільне середовище, умови, педагогічні умови, підсистема, якість середовища.

Постановка проблеми. Сучасна педагогічна наука знаходиться у стані активних перетворень, зважаючи на здійснення інтеграційних процесів України у світовий простір, що у свою чергу, потребує постійного вдосконалення національної системи освіти. Політичні, демократичні перетворення, гуманізація суспільних відносин вимагають наукового пошуку нових ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, розроблення інноваційної моделі навчального закладу, що сприятиме відповідним змінам людських стосунків, розвиваючи вміння жити й орієнтуватися у відносинах, які постійно змінюються.